

A vendégeknyv

Irta Konsztantin Szimonov

Konsztantin Szimonov (1915) a fiatal szovjet nemzedék egyik legolvasottabb s igen tehetséges írója. A Volgavidéken született s csak egyetemi éveiben került a fővárosba. A második világháború előtt tűnt fel egyéni hangú szerelmi lírájával s később — már a háború alatt — eleven hangú haditudósításaival. Versbeszédett szerelmes leveleit olvasta az egész szovjet fiatalok, verskötetét a frontra is magukkal vitték a katonák. Egyik legnépszerűbb ilyen verse, a „Várj reám!” című. Ezt Szimonov szindarabnak és mozifilmnek is feldolgozta és háborús élményeit több más szindarabban is megörökítette, de ezek irodalmi értékre nézve nem vehetik fel a versényt a sztalingrádi harcokról írt háborús regényével, amelynek címe „Tűzzel-vassal”. Külföldön szerzett tapasztalatairól számol be Jugoszláviából, Bulgáriából, Csehszlovákiából küldött tudósításaiban és legutóbb Amerikáról írt cikkeiben.

A MAGAS, fenyőerdő borította domb, amelyen az Ismeretlen Katona sírja van, Belgrád majdnem minden utcájából látható. Látésovel tizenöt kilométernyi távolságból is észre lehet venni valami négyszögletes kiemelkedést a domb csúcsán. Ez az Ismeretlen Katona sírja.

Ha az ember elhagyja Belgrádot keleti irányban, a pozsareváci úton halad, aztán meg balra fordul, a keskeny aszfaltozott úton nemsokára elérkezik a domb aljához, megkerüli szabályosan kigyózva, aztán gyorsan emelkedni kezd a két sűrű, évszázados fenyősor közepette, fel, a csúcs felé. A fák tövét farkasbogyókrok, páfrány és földieper megsárgult hajtásai fonják körül.

Az út egy sima, aszfaltozott kis térre vezet. Tovább már nem megy az autó. Széles, durván faragott, szürke gránitlépcsőn megyünk fel a szürke bronz kande-

láberek között, amíg végre elérjük a csúcsot.

Meglátjuk a korláttal szegélyezett nagy gránitömböt és közepén magát a sírt is — egy néhez, szürke márványlappal borított boltozatot, amelynek tetejét kétoldalt, oszlopok helyett, nyole meggörnyedt síró nőalak tartja vállán, ugyanannak a szürke márványnak hatalmas darabjaiból kifaragva.

Odalent, a boltozat alatt, meglepi az embert a sír szigorú egyszerűsége. A megszámlálhatatlan lábtól koptatott kőpadló kokaiba nagy réztábla van erősítve.

A táblán néhány szó áll, a legegyszerűbb, amit csak elképzelni lehet:

„Itt nyugszik az Ismeretlen Katona“.

És a dátum: „1912–1918“.

A márványfalakon pedig jobbról és balról hervadt koszorúk, megfakult szalagokkal, amelyeket különböző időpontokban, szív-

ből, vagy színből helyeztek el negyven ország követei.

Ennyi az egész. Most pedig az ember kimegy a szabadba és a sír küszöbéről kipillant a világ mind a négy tája felé. Talán most, mint ahogy ez gyakran történik az életben, megint úgy érzi majd, hogy soha nem látott ennél szebbet és magasztosabbat.

Olyan kép tárul szeme elé, amelyet sokáig nem fog elfelejteni. Szabad kilátás nyílik ötven kilométerre, mind a négy égtáj felé.

Keleten meglátja a keskeny, kigyózó ösvényekkel pásztázott, végnélküli erdőket és tisztásokat.

Délen Szerbia őszi dombjainak lágy, sárgászöld körvonalai tűnnek fel, legelők zöld foltjai, vetések sárga táblái, falusi cseréptetők piros négyzetjei és a dombokon legelésző nyájak számtalan fekete pontocskája.

Nyugaton megpillantja a bombázásoktól összerombolt, harcokban megnyomorított és mégis gyönyörű Belgrádot, a kertek és parkok fakó zöldje közt fehérlőn.

Északon szemébe ötlük a szilaj, őszi Duna hatalmas, szürke szalagja, mögötte pedig a dús legelők, a Vajdaságnak és Bánátnak, Jugoszlávia éléstárának fekete földjei, amelyet a mult háború előtt az erősebb jogán az osztrákok birtokoltak, ebben a háborúban pedig, egészen a Dunáig, a németek odaadták a magyaroknak.

És csak amikor körülpillant innen a világ mind a négy tája felé, fogja megérteni, miért temették éppen ide az Ismeretlen

Katonát. Azért temették ide, mert innen szabad szemmel látni az egész gyönyörű szerb földet, amelyet ő annyira szeretett és amelyért meghalt.

Igy fest az Ismeretlen Katona sírja, amelyről azért mesélek, mert éppen ennek a történetnek a színhelye.

Igaz ugyan, azon a napon, amelyről szó lesz, a két harcoló felet a legkevésbé sem érdekelte a domb történelmi multja.

A három német tüzér számára, akiket az élvonalbeli felderítők hagytak hátra, az Ismeretlen Katona sírja csupán a legjobb megfigyelési pont volt a környéken, ahonnan azonban már két ízben kértek engedélyt rádióan a távozásra, de minden eredmény nélkül. Az oroszok és a jugoszlávok ugyanis egyre jobban közeledtek a dombhoz.

Az oroszok is kitűnő megfigyelési pontnak vélték a dombot, tetején a kis házzal, jelenleg azonban az ellenség kezében volt és ennél fogva tűz alá kellett venni.

— Miféle lakóház ez, ilyen furcsát életemben nem láttam — mondta az ütegparancsnok, Nyikolájenko kapitány, ötödször is figyelmesen szemügyre véve messzelátóján az Ismeretlen Katona sírját.

— Hanem hogy a németek oda befészkeltek magukat, annyi szent. Minden kész a tűz megindítására?

— Igenis! — jelentette a kapitány mellett álló osztagparancsnok, a fiatal Prudnyikov hadnagy.

— Kezdd el a lövést.

GYORSAN kilóttek három gránátot. Kettő hatalmas tölcseért vágott közvetlenül a korlát alatt, és nyomában sugárban szökött fel a föld. A harmadik eltalálta a korlátot. A távesővön keresztül látni lehetett, ahogy felcsapnak a kódarabok.

— Ez aztán derék! — mondta Nyikolájenko. — Kezdd el a tüzelést.

Prudnyikov hadnagy azonban, aki idáig hosszasan és feszült figyelemmel nézett távesővén át, mintha valamire visszaemlékezne, egyszerre csak oldalásájkjába nyúlt, előhúzott onnan egy, a németektől zsákmányolt belgrádi térképet és újjával sietve keresgélni kezdett rajta.

— Na, mi az? — kérdezte szigorúan Nyikolájenko. — Nincs minék utána nézni, tiszta dolog az egész.

— Csak egy pillanatra, kapitány elvtárs — mormogta Prudnyikov, szemét le sem véve a térképről.

Néhányszor gyorsan rápillantott a térképre, a dombra, majd megint a térképre és hirtelen, mintha végre megtalált volna valamit, rábökött egy pontra, aztán felemelte tekintetét a kapitányra.

— Tudja, mi ez, kapitány elvtárs?

— Mi?

— Az egész, a domb, meg az épület rajta?

— Na?

— Az Ismeretlen Katona sírja. Egyre csak néztem és töprengtem... Valamilyen könyvben láttam a képét. Hát persze. Itt áll a térképen is.

Prudnyikov számára, aki valamikor a háború előtt a moszkvai állami egyetem történelmi fakultásának hallgatója volt, ez a felfedezés rendkívül fontosnak látszott. Nyikolájenko kapitány azonban, Prudnyikov meglepetésére, semmiféle megindultságot sem árult el. Nyugodtan, sőt kissé gyanakvón felelt:

— Miféle Ismeretlen Katona! Gyerünk, tüzelj!

— Engedelmet kérek, kapitány elvtárs! — szólt Prudnyikov felállva és kérőn nézve Nyikolájenko szemébe.

— Na, mi az még?

— Meglehet, hogy nem tudja... Ez nem egyszerű sír. Ez, hogy úgy mondjam, nemzeti emlékmű. Nos... — Prudnyikov megakadt, szavakat keresve. — Noshát, ez a szimbóluma mindazoknak; akik elestek a Hazáért. Egy katonát, akit nem ismertek fel, itt temettek el, valamennyi helyett, az ő tiszteletükre és most ez az egész országnak emlékül szolgál.

— Várj, ne hadarj — mondta Nyikolájenko, összeráncolva homlokát és egy percig gondolkozott.

Faragatlansága ellenére, Nyikolájenko csupa szív volt, az egész üteg kedvence és kitűnő tüzér. A háborút azonban egyszerű közkatonaként kezdte, mint tüzér, vérrel és vitézséggel érdemelte ki a kapitányi rangot, harcban és forradalmak között és így nem volt ideje megtanulni sok mindent, amit egy tisztnek talán tudni kellett. Gyenge lábón állott a történelemmel, hacsak nem a németekkel való közvetlen leszámolni valóról volt szó, és a földrajzzal is, ha nem valami

helységről volt szó, amit be kellett venni. Ami pedig az Ismeretlen Katona sírját illeti, erről most hallott először életében.

Azonban, ha nem is értett meg mindent Prudnyikov szavaiból, katonalelkével megérezte, hogy Prudnyikov bizonyára nem hiába ilyen izgatott és valami igazán szép és fontos dolog forog kockán.

— Várj csak — ismételte és elsimultak a ráncok homlokán. — Mondd meg értelmesen, miféle katona az, ki ellen harcolt, ezt mondd meg!

— Szerb katona, általában jugoszláv katona — mondta Prudnyikov. — A németek ellen harcolt az elmúlt tizennégyes háborúban.

— Most már világos.

Nyikolájenko elégedetten érezte, hogy most már valóban világos minden és helyes döntést hozhat ebben a kérdésben.

— Minden világos — ismételte. — Világos, kicsoda és micsoda. Te meg mit zagyválnsz itt össze mindent — hogy ismeretlen, még hogy ismeretlen. Hogy lenne ismeretlen, amikor szerb és abban a háborúban a németek ellen harcolt! Tüzet szüntess! Hívjátok ide hozzám Fjedotovot két katonával.

Öt perc múlva Nyikolájenko előtt jelentkezett Fjedotov őrmester, egy szűkszavú, medve-mozdulatú, széles, himlőhelyes, rendíthetetlen nyugalomú kosztromai legény. Veled jött még két felderítő, szintén teljesen felszerelve és harcra készen.

Nyikolájenko röviden megmagyarázta Fjedotovnak a fel-

adatot — felkúszik a dombra és minden zaj nélkül leszedi a német megfigyelőket. Aztán némi sajnálkozással pillantott a Fjedotov övén csüngő kézigranátokra és így szólt:

— Az a ház, ott a hegyen, valami történelmi mult, így hát bent ne dobálózzál a gránátokkal, így is megpiszkáltuk már. Ha máshogy nem megy, géppisztollyal szedd le a németet és pontum. Megértetted?

— Megértettem — mondta Fjedotov és megindult a dombon felfelé, a két felderítőtől kísérvé.

EZEN a napon az öreg szerb, az Ismeretlen Katona sírjának őre, reggel óta nem találta a helyét.

Az első két napon, amikor a németek megjelentek a sírnál és magukkal hozták a sztereoalkópót, a rádiókészüléket, meg a gépfegyvert, az öreg megszokásból feltotyogott a boltozat alá, sepergette a kőkockákat és botra kötött tollseprővel porolgatta a koszorúkat.

Nagyon öreg volt, a németek pedig nagyon el voltak foglalva a maguk dolgával és ügyet sem vetettek rá. Csak másodnap este botlott bele az egyik az öregbe, csodálkozva nézett rá, vállánál fogva megfordította: „Lódulj“ és térdével kissé megtaszította.

Az öreg botladozva néhány lépést tett, hogy el ne veszítse egyensúlyát, lement a lépcsőn és többé már nem ment fel a sírhoz.

Nagyon öreg volt és az első háborúban elvesztette mind a

négy fiát. Tulajdonképpen ezért is kapta meg ezt az őri állást és ezért volt olyan különös, mindenki előtt gondosan titkolt kapcsolata az Ismeretlen Katona sírjával. Valahol a lelke mélyén úgy tűnt neki, hogy ebben a sírban az egyik fia van eltemetve.

Ez a gondolat eleinte csak nagyritkán ötlött fel benne, de miután annyi évet töltött már itt egyfolytában, ez a különös gondolat szinte bizonyossággá vált benne. Soha senkinek sem beszélt róla, mivel tudta, hogy kinevetnék, azonban egyre jobban beleélte magát ebbe a gondolatba és mihelyt egyedül maradt, csak azon töprengett: melyik a négy közül?

Miután a németek elkergették a sírtól, az éjszaka rosszul aludt, hajnal óta nem talált magának helyet és lent bolyongott a korlát körül.

Amikor felhangzottak az első ágyúlövések, nyugodtan leült, hátával nekitámaszkodott a korlátnak és várni kezdett — valaminek kellett történni.

Noha öreg volt és ezen az elhagyatott helyen élt, tudta, hogy az oroszok ostromolják Belgrádot és ennél fogva előbb-utóbb ide is eljutnak. Néhány robbanás után minden elcsendesedett, két teljes órára, csak a németek zajongtak odafenn, hangosan kiabáltak valamit és káromkodtak.

Aztán hirtelen tüzelni kezdtek lefelé a gépfegyverből. És lent szintén lőtt valaki gépfegyverrel, közvetlenül a korlát alatt, hangos robbanás hallatszott, majd csend állt be. Egy perc

múlva pedig egy német ugrott le a korlátról, alig tíz lépésnyire az öregtől, elesett, majd gyorsan felugrott és futni kezdett lefelé, az erdőbe.

Az öreg ez alkalommal nem hallott lövést, csak annyit látott, hogy a német alig pár lépésnyire az első fáktól hirtelen felszökött, majd arca esett.

Az öreg nem figyelte tovább a németet és hallgatózott. Odafent, a sírnál, valakinek súlyos léptei hallatszottak. Az öreg felkelt és a korlát mentén megindult a lépcsőhöz. E pillanatban Fjedotov őrmester — az öreg ugyanis az ő lépteit hallotta — megbizonyosodva róla, hogy a három halotton kívül nincs már több német itt, megállt a sírnál, hogy bevárja két felderítőjét, akik könnyebben megsebesültek a tűzharc alatt és most még feléle kapaszkodtak.

Fjedotov megkerülte a sírt, befelé fordult és nézegetni kezdte a falon lógó koszorúkat.

A koszorúk sírkoszorúk voltak. Fjedotov rájött, hogy ez sír és a márványfalakat és szobrokat nézegetve, azon gondolkodott, kié is lehet ez a díszes sír.

Ekkor talált rá az öreg, aki a boltozat tulsó oldala felől közeledett.

Fjedotov nyomban kitalálta, hogy az öreg a sír őrzője, három lépést tett előre, szabad kezével megveregette az öreg vállát és azt a néhány megnyugtató szót mondta, amit hasonló esetben mindig mondani szokott:

— Nincs semmi baj, öregapám. Minden rendbejön!

AZ ÖREG nem értette, mit je-
lent ez, de e szavaknál olyan
kedves mósoly fénylett az orosz
széles, himlőhelyes arcán, hogy
az öreg válaszként önkénytele-
nül szintén elmosolyodott.

— Ami kicsit pedig megpis-
káltuk — folytatta Fjedotov,
cseppet sem törődve azzal, érti-e
az öreg, vagy nem, — nem nagy
dolog az egész, kijavítani gye-
rekjáték. A kézigránát sem nagy
eset, nélküle sehogy sem tud-
tam volna elkapni őket, — ma-
gyarázta, mántha nem az öreg
őr, hanem maga Nyikolájenko
kapitány állna előtte. — Hát így
áll a dolog — fejezte be, —
érted?

Az öreg bólogatott. Alig ér-
tett belőle valamit, amit Fje-
dotov mondott, de az orosz sza-
vainak értelme, úgy érezte, ép-
olyan megnyugtató volt, mint
széles, kedves mosolya, és az
öreg szeretett volna válaszul va-
lami szépet és érdemeset mon-
dani.

— Az én fiam van itt eltemetve
— szolt hirtelen, önmagának is
váratlanul, életében most először
ünnepélyesen. — Az én fiam —
az öreg előbb a mellére muta-
tott, aztán meg a bronztáblára.

Kimondta és rejtett félelem-
mel nézett az oroszra — nem
fogja elhinni és ki fogja nevetni.

Fjedotov azonban nem lepő-
dött meg. Szovjet ember volt és
nem csodálkozott azon, hogy
ennek a szegényesen öltözött
öregnek a fia ilyen sírban nyug-
szik.

Így hát az apja — gondolta
Fjedotov. — A fiú nyilván híres

ember volt, talán tábornok.
Eszébe jutott Vatulyin temetése,
amelyen ott volt Kievbén, a ko-
porsó mögött haladó egyszerű,
parasztosan öltözött öreg szülők
és a körül álló tízezres tömeg.

— Ertem — mondta és részvét-
tel nézett az öregre. — Ertem.
Diszes sír...

Es az öreg megértette, hogy az
orosz nemcsak hisz neki, de meg
sem lepődött szavainak szokat-
lanságán és a hálaj érzése töltötte
el csordultig a szívét az orosz
katona iránt.

Sietve megtapogatta zsebében
a kulcsot, kinyitotta a sír falába
épített szekrényke ajtaját és ki-
vette onnan a bőrkötésű köny-
vet, amelybe a díszvendégek
szokták beírni a nevüket, meg
egy töltőtollat.

— Írjad — mondta Fjedotov-
nak és átnyújtotta a tollat.

Fjedotov a falhoz állította
géppisztolyát, az egyik kezével
megfogta a töltőtollat, a másik-
kal meg lapozott egyet a könyv-
ben.

A könyv az előtte ismeretlen
királyi személyek, miniszterek,
követek és tábornokok díszes
kézjegyeitől és kacsaringós cir-
kalmaitól tarkállott, síma pa-
pírja fénylett, mint az atlasz
és egymásra boruló lapjai egyet-
len ragyogó aranszegélyben
egyesültek.

Fjedotov nyugodtan fordított
egyet az utolsó, teleírt lapon.
Ahogy az előbb sem lepődött meg
azon, hogy az öreg fia nyug-
szik itt, ugyanígy most sem le-
pődött meg rajta, hogy ebbe az
aranszegélyű könyvbe kell be-

írnia nevét. Fellapozott egy üres oldalt és saját méltóságának teljes tudatában, amely érzés sosem hagyta el, minden sietség nélkül, nagy, gyerekes betűivel kirajzolta nevét az egész lapra: „Fjedotov“, majd becsukta a könyvet és átadta a föltőtollat az öregnek.

— Fjedotov! — hallatszott kívülről az egyik katona hangja, aki végre felkapaszkodott a hegyre.

— Itt vagyok! — mondta Fjedotov és kiment a boltozat alól a szabadba.

Szabad kilátás nyílt előtte ötven kilométerre, mind a négy égtáj felé.

Keleten végnélküli erdők terültek el.

Délen Szerbia őszi dombjai sárgállottak.

Északon szürke szalagként ki-gyózott a szilaj Duna.

Nyugaton feküdt az erdők és parkok hervadó zöldje közt fehérlő Belgrád, amely még nem szabadult fel és fölötte az első lövések füstje gomolygott.

A tölgyfaállványon, az Ismeretlen Katona sírjának boltozata alatt pedig ott feküdt a díszvendégek könyve, amelyben utolsónak ott állott Fjedotov szovjet katona erős kézzel írott neve, aki Kosztromában született, a Volgáig vonult vissza és most innen néz lefelé, Belgrádra, ahová háromezer verszet tett meg, hogy felszabadítsa.

Fordította Gellért György

Erzelmes sírfelirat

Berda József verse

Egyetlen ember nyugszik csak itt, ki csúnyaságában is a szépség hitvese volt. Mindenkit szeretett s meg is bántott olykor, mert úgy született ő is, mint a többi gyarló, földi teremtmény, hogy végül meghalni legyen kénytelen, bizonyosságot téve arról, mint végezte el a maga dolgát, mikor még lobogott benne a milliógyökerű élet, mely a legyőzhetetlen halálból fogan.